
НАКАЗАНИЕТО КАТО МЕТОД НА ВЪЗПИТАВАНЕ НА ДЕЦАТА В
БЪЛГАРИЯ

(Резултати от омнибус изследване проведено сред българското население)

София

2010

1. ПАРАМЕТРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Настоящото проучване е реализирано в рамките на проект „Детство без насилие: към по-добра система за закрила на децата в Източна Европа” финансиран от фондация ОУК.

Изследването е проведено по единна методика в шест страни от региона - Литва, Латвия, Украйна, Молдова, Полша и България в периода 15 Август – 15 Септември 2010 от агенция GfK. Основната цел на проучването е да се оценят нагласите към насилието над деца в посочените държави.

Настоящото изложение представя данните за България*. В извадката за страната са обхванати 497 респондента (221 мъже и 275 жени) от цялата страна на възраст над 18 години (18+). Част от въпросите са зададени и се отнасят единствено до респондентите, които имат собствени деца – 320 лица (131 мъже и 189 жени). Профилът на респондентите е разпределен въз основа на демографските характеристики: пол, възраст, етническа принадлежност, брой членове в семейството със собствен приход, тип на населеното място, образование, брой членове в домакинството, заетост, месечен доход на респондента и месечен доход на домакинството.

Въпросникът се състои от 8 затворени въпроса (в това число един филтриращ) и те са по посока на:

- Как респондентите оценяват динамиката в различните аспекти на насилието над деца?
- Какви са собствените деклариращи нагласи на респондентите към използване на физическото наказание като метод на възпитание от страна на родителите?
- Какви са техните нагласи към правна забрана на боя над деца?
- Как родителите наказват собствените си деца?

---

* Сравнителният доклад за всички страни е изготвен от Фондация „Ничии деца” - Полша (Fundacja Dzieci Niczyje /FDN/) и е достъпен на адрес: <http://www.detetosvidetel.org/index.php?op=page&p=9>

- Кои институции от системата за закрила и грижа предоставят подкрепа на насилваните деца?

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

А. По отношение на нагласите

Следващите няколко графики показват *обществената оценка относно промените в разпространението на негативни модели на родителско поведение*, които се наблюдават в страната през последните 10 години:

Приблизително всеки трети от респондентите отговаря, че в последните 10 години родителите използват по-често телесното наказание като модел на поведение спрямо децата си.

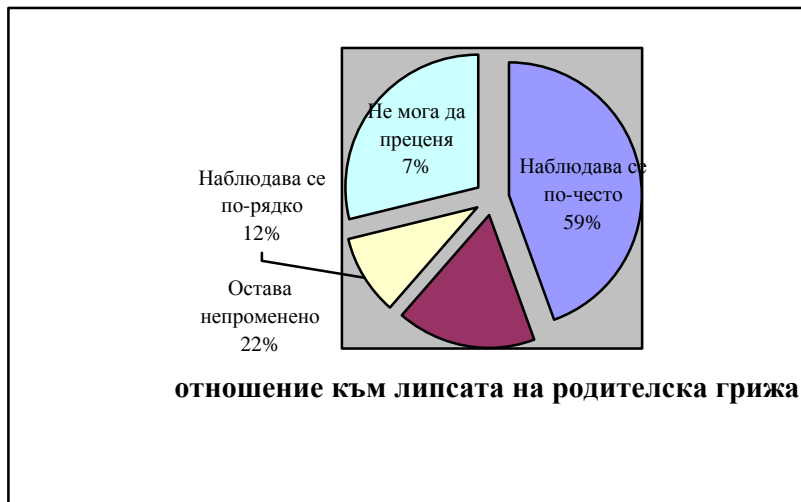
Относително равен е броя на лицата, които считат, че телесното наказание остава непроменено и на тези, които считат, че се наблюдава по-рядко (разликата е в рамките на статистическата грешка).

За разлика от отношението към телесното наказание, респондентите са доста по-категорични в мнението си, че сексуалното малтретиране над деца се случва по-често в последните 10 години. Техния дял е близо ½ от отговорилите.

Само един от всеки десет счита, че този феномен засяга децата по-рядко, близо всеки втори заявява, че няма промяна.

Относително висок е дялът на хората, които не могат да преценят доколко има промяна при сексуалното насилие над деца от полителите им.

Повече от половината респонденти - близо 60% считат, че в последните 10 години все повече деца биват лишени от грижата на своите родители.

Едва един от всеки десет отговаря, че това се наблюдава по-рядко, а приблизително един

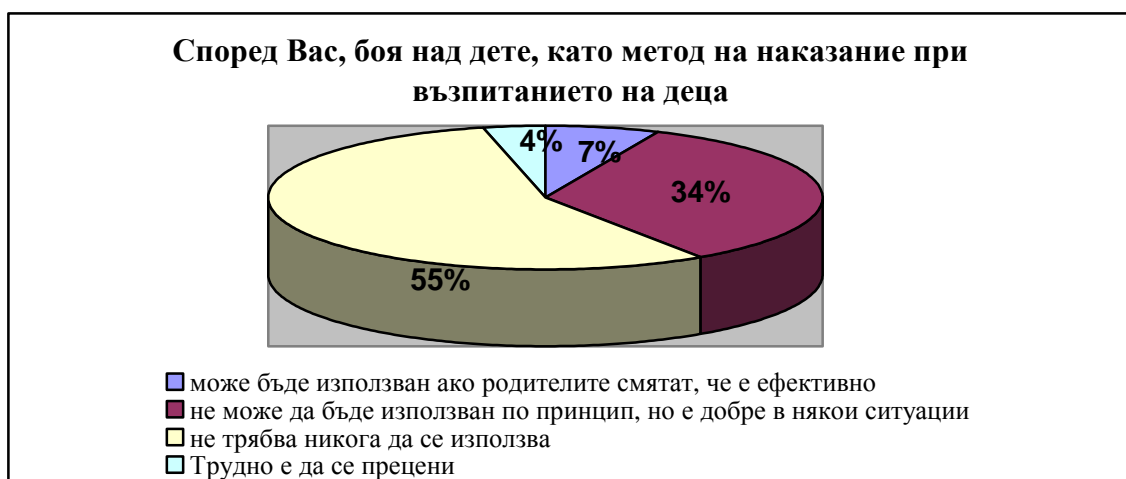
Данните по отношение на крещенето и словесното обиждане на деца от страна на родителите са почти идентични.

И тук близо 60% считат, че в последните 10 години крещенето и словесните обиди към децата се увеличават.

Приблизително според $\frac{1}{4}$ от запитаните считат, че родителите не променят този негативен вербален модел на поведение в комуникацията с децата.

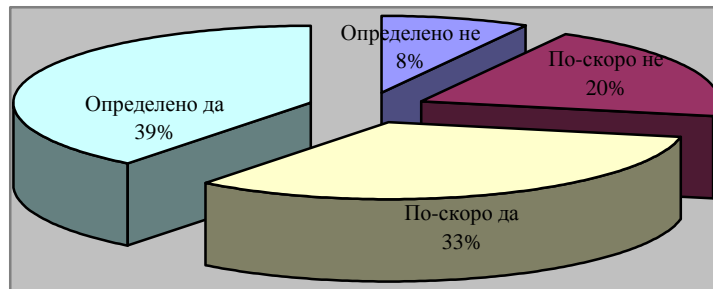
Относително малък е дела на тези, които посочват че крещенето по децата намалява и обиждането намаляват като практика – съответно 6% и 9%.

Както се вижда на графиката по-долу, повече от половината от интервюираните оценяват, че физическото наказание - бой никога не бива да се използва. Една трета от респондентите са на мнение, че то може да е оправдано в определени ситуации. Най-малко (7%) остават тези, според които телесното наказание може да се използва по преценка на родителя.

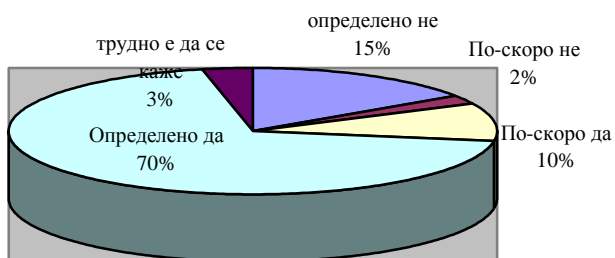
По-малко категорични в позицията си са респондентите, когато става въпрос за въвеждане на нормативна забрана спрямо родителите за използване на физическо насилие. 39% от запитаните считат, че подобна юридическа санкция категорично е необходима, всеки трети - че такава е по-скоро необходима, а всеки пети българин по-скоро не счита, че има необходимост от законова санкция.

Смятате ли, че физическото наказание на собствените деца трябва да бъде забранено със закон

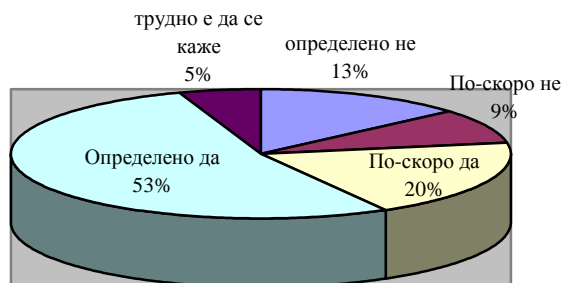

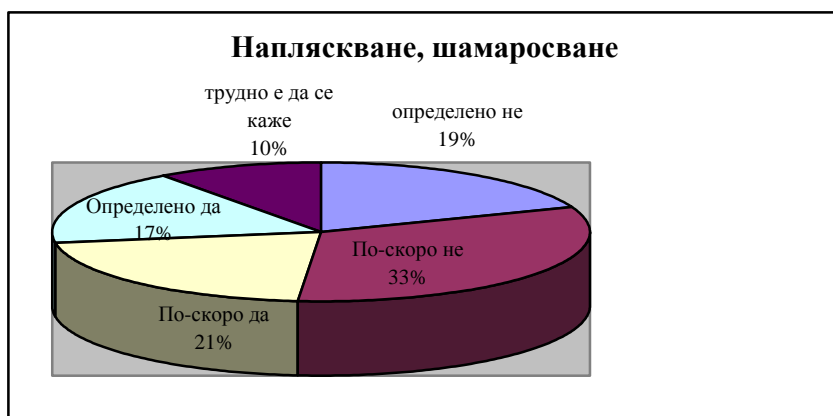
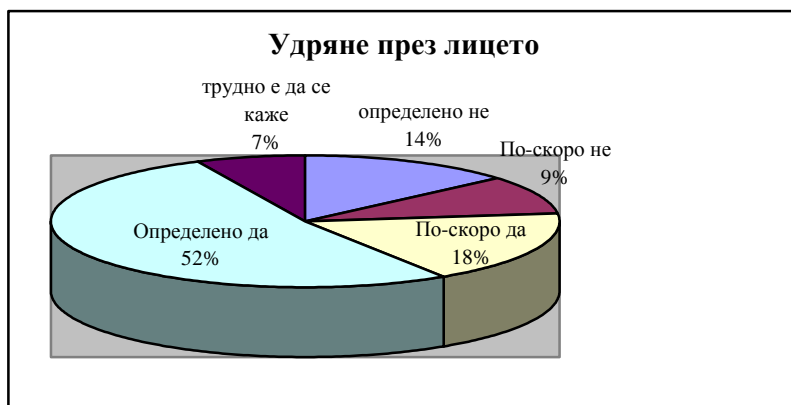
Според вас, трябва ли следните типове физическо насилие, използвани от родителите върху техните собствени деца, да бъдат забранени със закон?

Бой с колан или други предмети

Силен бой с ръка, пляскане

Определено респондентите са най-чувствителни към физическото наказание, което е съпроводено с *бой с колан или други предмети*. 70 % от запитаните са категорични, че то би следвало да се забрани със закон. Следват *силен бой с ръка, пляскане и удряне през лицето*, в които категории половината отговори са със същата категоричност. Най-занижена е чувствителността към *напляскване, шамаросване*, като паритета между този и останалите видове физическо насилие е значителен (над 30% разлика).

Интересно е да се отбележи, че категорично против забраната със закон респондентите нареждат на второ *бой с колан или други предмети* (предхождано само от *напляскване/шамаросване*).

Според вас, доколко децата, които страдат от малтретиране/насилие в семейство, могат да разчитат на помощ от следните институции?	1 (не може да разчита на никаква помощ)	5 (определено може да разчита на помощ)
Училище, детска градина, образователна институция	15,2%	11,2%
Социални служби, социални работници, социално центрове	8,1%	15,8%
Полиция	9,1%	18,8%

Правна система, съд, прокурор	10,5%	17,9%
Неправителствени организации	8,4%	17,2%

Като цяло институциите, които се ползват с най-голямо доверие по отношение на способността им да окажат подкрепа на дете, което е малтретирано са органите на Министерство на вътрешните работи и органите на Министерство на правосъдието – полиция, прокуратура и съд.

Училището и детската градина са институциите, за които в най-ниска степен се счита, че биха могли да окажат подкрепа на дете, което е малтретирано в семейството си.

Най-висок дял на институцията, за която респондентите не могат да преценят доколко малтретирано дете може да получи помощ от нея, са неправителствените организации в страната.

Най-силно доверие в институциите гласуват най-младите хора – тези на възраст под 18 години. В сравнение с останалите, те най-силно вярват, че дете, което е подложено на насилие в семейството си, може да разчита на тях. Изключение правят неправителствените организации, които в най-висока степен са подкрепени от хората между 30 – 39г. и 50 – 59г.

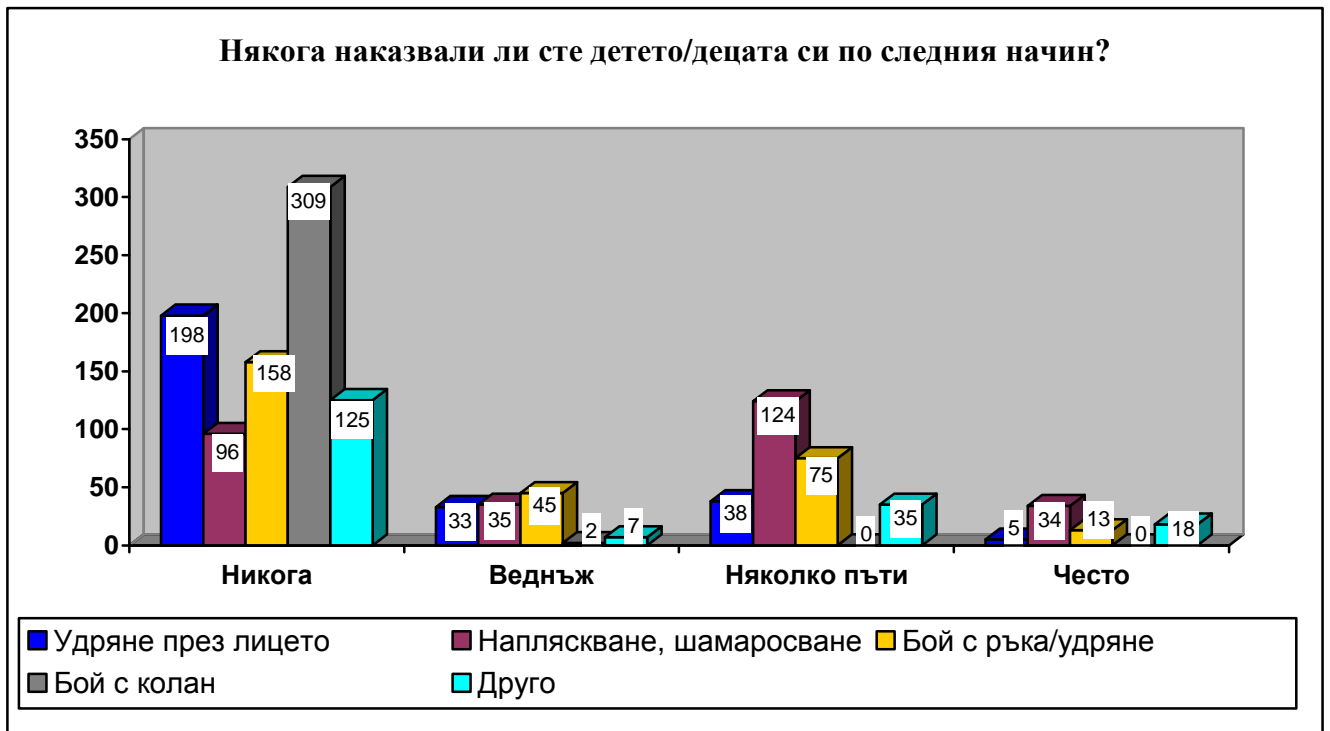
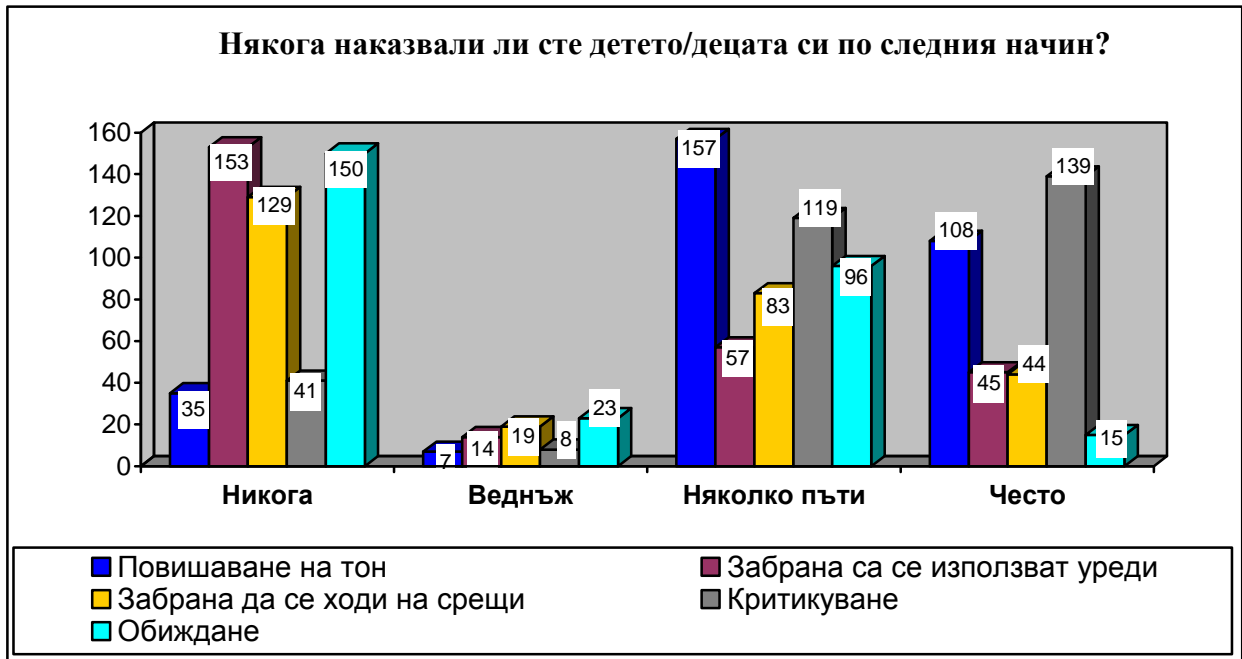
Б. По отношение на практиката

Данните за вербалното, психическо и физическо насилие в тази част се отнасят само за респондентите, които имат собствени деца.

Сред най-често използваните вербални наказания са *критикуването* (43.5% от българите го правят често) и *повишаването на тон* (34%), следвани от *забрана за използване на различни уреди*(14%), *забрана да се ходи на срещи*(13%), и *обиждане* (4%).

Половината от запитаните родители отговарят, че никога през живота си не са забранявали на децата си да ползват уреди и никога не са ги обиждали.

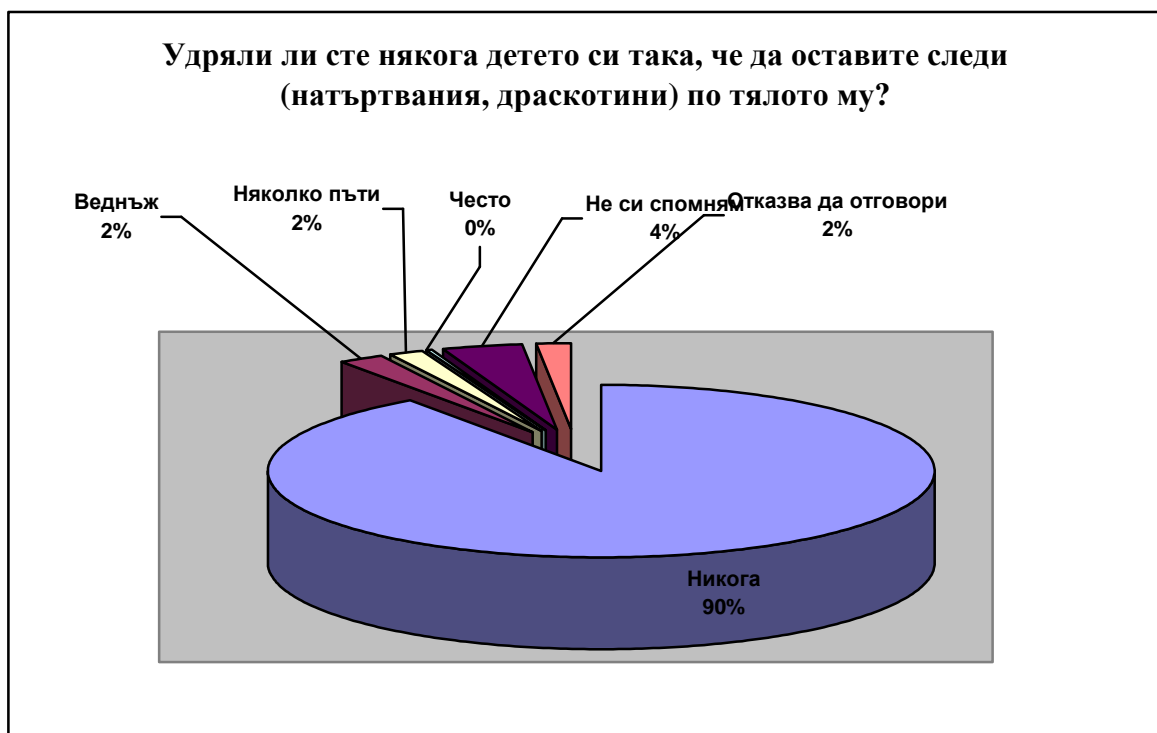
Относително нисък е дела на родителите – 16%, които често наказват децата си по някои от изброените в горната графика начини. В дела на отговорилите Сред най-често използваните методи на физическо наказание на децата са *напляскване, шамаросване* – 10.5%, следвани от *бой с ръка/удряне* – 3.9% и *удряне през лицето* – 1.5%.

Най-рядко използвания метод на физическо наказание е *бой с колан* – 96.7% от родителите посочват, че никога през живота си не са наказвали детето си по този начин.

Тук би следвало да се отбележи, че относителния дял на лицата, които често наказват децата си по начин, който не попада в нито една от изброените категории (т.е. отговорилите *друго*) е 5.6%.

Младите хора на възраст 30-39 по-често използват наказания от рода на забрана на използване на уреди и повишаване на тон, по-възрастните между 40-59г.по-често от младите обиждат, крикикуват и забраняват срещи. За еднократно нанасяне на бой с колан споделят хората на възраст между 40 – 59г.

Мъжете най-често наказват децата си с повишаване на тон и напляскване, а жените – с повишаване на тон и критикуване. Боят с ръка и удряне през лицето се използват от жените и мъжете в еднаква степен.

90% от родителите никога не са удряли детето си по начин, който да оставя следи.

Делът на останалите 10% е разпределен поравно между тези, които са отказали да отговорят, тези които са го правили веднъж и няколко пъти – 2%. 4% от запитаните не си спомнят. Нито един родител не е отговорил, че често удря детето си по начин, който оставя следи.

13,1 % от хората с ромска етническа принадлежност са удряли детето си по начин, който е оставил следи веднъж, 17,3% го правят често, а няколко пъти са го правили 4,4, % от турците и 1,2 % от българите.

3. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО:

- За последните 10 години използването на негативни модели на родителско поведение като цяло се повишава. В най-голяма степен това се отнася за вербалното насилие – крещене и обиждане, а също и за липсата на родителска грижа.
- Всеки втори българин е на мнение, че сексуалното малтретиране над деца от страна на родителите се случва по-често в последните 10 години и приблизително всеки трети счита, че родителите използват по-често телесното наказание като модел на поведение спрямо децата си. Сексуалното насилие изглежда да се разпознава като феномен, който се случва по-често в сравнение с телесното наказание на деца. Едновременно с това то остава и феномена, за който респондентите в най-голяма степен не могат да определят каква е тенденцията в разпространението му - близо 1/3 от запитаните.
- Повече от половината от запитаните оценяват физическите наказания над деца като напълно недопустими, но само 39% биха подкрепили юридическа забрана на физическото наказание. Малко над трета от българите са на мнение, че физическото наказание е оправдано в определни ситуации.
- Като цяло институциите, които се ползват с най-голямо доверие по отношение на способността им да окажат подкрепа на дете, което е малтретирано, са органите на Министерство на вътрешните работи и органите на Министерство на правосъдието – полиция, прокуратура и съд. Най-силно доверие в институциите гласуват най-младите хора – тези на възраст под 18 години.
- Най-често използваните вербални наказания са *критикуването и повишаването на тон*, а най-често използваните физическите такива - *напляскване, шамаросване и бой с ръка/удряне*. Макар че нито един родител не посочва да е удрял детето си с колан или друг предмет, 4% от запитаните

веднъж или няколко пъти са наказвали децата си по начин, който е оставял следи.

- Младите хора на възраст между 15 и 18 години са най-чувствителни към променящите се тенденции по отношение негативното родителско поведение. Те са на мнение, че тези негативни модели се повтарят по-често в последните 10 години и това се отнася за всички категории насилие - телесно наказание, сексуално малтретиране, крещене и обиждане. Съответно децата са и най-твърдите противници на телесното наказание – 69.2%. и заедно с младите хора между 18 и 30год. формират групата на поддържащи забраната на физическото насилие със закон.
- Най - често физическите наказания се подкрепят от хората между 30 - 39год. и възрастните хора над 59г. като хората между 50 – 59г. в най-голяма степен посочват, че физическото наказание е допустимо в определени ситуации. Възрастните хора над 59год. са най-чувствителни към феномена *липса на родителска грижа*.

Българите между 30 и 49 год. в най-голяма степен считат, че удрянето през лицето и силния бой не следва да се забраняват със закон, а тези между 50 и 59 год. са най-толерантните по отношение на шамаросването.

- Хората от по-малките градове и селата по-често са склонни да оценяват физическите наказания като допустими, но същевременно почти половината от тях заявяват, че те не би трябвало да се използват.

Жителите на областните градове в страната разпознават в най-голяма степен сравнено с останалите зачестяването на физическото наказание, и над половината от тях не го допускат като форма на възпитание. Като цяло обаче считат, че моделите, които в най-голяма степен зачетяват са липсата на родителска грижа и крещенето.

Жителите на София са най-чувствителни към липсата на родителска грижа, като считат, че тя в най-голяма степен разширява обхвата си през последните 10 години. Въпреки, че не разпознават физическото насилие като модел, който се използва по-често близо 60% от столичани го обявяват като недопустимо.

- Хората с начално и без образование по-рядко от по-образованите са на мнение, че телесното наказание никога не трябва да се използва. Съответно с най-ниска

степен на толерантност към този модел са хората с висше образование, като повече от половината са на мнение, че боя над дете не трябва никога да се използва. Делът на хората, които считат, че физическото наказание следва да се забрани със закон е най-голям сред хората с висше образование и тези без образование – 42% и 43% - на практика равен (за разлика от хората със средно образование – 34%).

- Хората от турския етнос най-категорично в сравнение с останалите се обявяват срещу боя като метод на възпитание – 60%. В най-висока степен използването на боя при определени ситуации се оправдава от лицата с ромски произход. Хората, които не са се определили по етническа принадлежност (*други*) най-твърдо подкрепят забраняването на физическото наказание със закон.
- Като цяло жените са по-чувствителни в сравнение с мъжете към разпространение на негативни модели на поведение сред родителите.